

Lakitausta – lasten ja nuorten osallisuus

Lapsen oikeuksien sopimus

Artikla 12. Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa. Lapsen mielipide on otettava huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti.

Artikla 13. Lapsella on oikeus hakea, vastaanottaa ja levittää tietoa ja ajatuksia voidakseen vapaasti ilmaista itseään, kunhan se ei loukkaa muiden oikeuksia.

Näkemyksiään esittämällä lapset voivat tuoda asioiden käsittelyyn merkittäviä näkökulmia ja kokemuksia, ja siksi heidän näkemyksensä pitäisi ottaa huomioon päätöksenteossa ja politiikan suunnittelussa sekä laadittaessa ja arvioitaessa lakeja ja/tai toimenpiteitä.

Lapsella on mahdollisuus mutta ei velvollisuutta ilmaista näkemyksensä.

Lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa arvioimaan, miten lapsen oikeudet toteutuvat.

Lapsen oikeuksien sopimus

Lapsen ja nuoren oikeuksia suojaava, kaikkia alle 18-vuotiaita koskeva YK:n lapsen oikeuksien sopimus on Suomessa voimassa lakina. Yksi sopimuksen keskeisiä periaatteita on lasten näkemysten huomioon ottaminen. Jokaisen lapsen oikeus tulla kuulluksi ja otetuksi vakavasti on yksi yleissopimuksen perusarvoista.

Perustuslaki

Lapsen oikeus vaikuttaa on turvattu perustuslain 6. pykälässä. Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Nuorisolaki

Lain 24. pykälä toteaa:

Nuorten mahdollisuudesta osallistua ja vaikuttaa nuorisovaltuustossa tai vastaavassa nuorten vaikuttajaryhmässä säädetään kuntalain (410/2015) 26 §:ssä. Sen lisäksi, mitä tässä laissa tai muualla laissa säädetään, kunnan ja valtion viranomaisen tulee tarjota ja järjestää nuorille mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa paikallista, alueellista ja valtakunnallista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn tai heitä tulee muutoin kuulla mainituissa asioissa. Lisäksi nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa.

Nuorisolain 3 § mukaan tarkoitetaan:

nuorisotyöllä nuorten kasvun, itsenäistymisen ja osallisuuden tukemista yhteiskunnassa
nuorisopolitiikalla nuorten kasvu- ja elinolojen sekä sukupolvien välisen vuorovaikutuksen parantamista.

Lasten ja nuorten kuulemista ja vaikuttamismahdollisuuksia säännellään erityisesti heihin kohdistuvalla lainsäädännöllä (esim. nuorisolaki, lastensuojelulaki, perusopetuslaki, varhaiskasvatuslaki), mutta myös esim. hallintolain (41 §) turvaamat vaikutusmahdollisuudet kuuluvat kaikille, myös lapsille, vaikkei tästä ole erikseen mainintaa laissa.

Osallisuus

- ei tarkoita lapsen oikeuksien sopimuksen ja perustuslain näkökulmasta pelkästään lasten ja nuorten kuulemista ja heidän näkemystensä kirjaamista.
- on myös näkemysten huomioon ottamista päätöksenteossa
- on tämän huomioon ottamisen kirjaamista näkyviin esimerkiksi yksittäisen päätöksen perusteluihin siten, että lapset ja nuoret ymmärtävät, miten heidän näkemyksensä on vaikuttanut – tai miksi sen mukaan ei ole voitu toimia.